Dr. Marko Kovač, Gozdarski inštitut Slovenije, vodja projekta GoForMura

Namesto »prekletstva« naj bo ob reki Muri sobivanje

O gospodarjenju z izbranimi gozdnimi območji Natura 2000 ob Muri, pogozdovanju, pa tudi o pravočasnem omejevanju razširjanja bobra in vidre

So projekti in projekti. Nekaterih se kmalu ne spomnimo več. So pa tudi taki, ki trajajo kratek čas, a pustijo močan pečat. Med temi je projekt GoForMura, ki je trajal manj, kot je bilo sprva načrtovano. Toda v 18 mesecih so naredili ogromno, predvsem pa so pokazali, kako bi lahko zadeve reševali v prihodnje. Zasadili so okrog 10 hektarjev novega gozda oziroma okrog 40 tisoč sadik dreves (hrast dob, avtohtoni črni topol, jelše, vrbe), izvajali nego na skupno 50 hektarjih in še kaj – v projektu je bilo veliko fizičnega dela neposredno na terenu ob reki Muri v vrednosti 100 tisoč evrov, kar je 16 odstotkov zneska celotnega projekta. Norveški sklad je sicer skrajšal čas izvajanja projekta z dveh let na leto in pol, kljub temu je bil učinek projekta, pri katerem so tesno sodelovali Gozdarski inštitut Slovenije, Zavod za gozdove Slovenije, Lutra – Inštitut za ohranjanje naravne dediščine ter Nina (Norveški inštitut za naravno dediščino), zelo velik. Dela je za tisoče hektarjev, še bolj pa so potrebna obravnave območja mrtvic ob reki Muri, je prepričan vodja projekta dr. Marko Kovač z Gozdarskega inštituta Slovenije.

Od vsega ste bili najbolj veseli tesnega sodelovanja z lastniki. Ne brez razloga.

»Vse je potekalo v dogovoru z lastniki, vedeli so za vsak naš korak. To je odklon od dosedanjega načrta – vsak ukrep in cilj smo uskladili z njimi, vse to bo sedaj tudi napisano in podpisano in bo del upravljavskega načrta, ki nastaja, da bodo do konca izvajanja upravljavskega načrta sledili tem ciljem in normam, ki smo jih postavili skupaj, in bodo nego in žetev izvajali tudi v prihodnje na svoje stroške.

Odnos do lastnika v Sloveniji je slab. Učimo se še. Zakon se je spremenil v začetku 90. let, v praksi pa je teh premikov malo. S tem upravljavskim načrtom na manjših parcelah želimo doseči, da bi s temi primeri sodelovanja z lastniki na območju Nature 2000 pokazali, kako bi morali sodelovati z lastniki neposredno. Pogrešamo pa večje angažiranje pristojnih služb –čeprav je bil v tem primeru angažiran Zavod za gozdove – in prilagojeno zakonodajo. Zakonodaja denimo zahteva, da se v enem letu pripravi načrt za pet tisoč hektarjev – to pa je nemogoče. Zakonodajo je treba prilagoditi novim razmeram, kajti imamo kar 80 odstotkov lastniških gozdov. Spremeniti jo moramo v prihodnjih petih letih, o vseh ukrepih se je treba z lastniki dogovarjati neposredno, da se z njimi strinjajo.«

Kako je to urejeno v drugih državah?

»Nemčija veliko dela trisektorsko, torej zavod za varstvo narave, gozdarska služba in lastniki. V Radencih so predstavili, kako delajo v državnih gozdovih, kjer je to najlažje uskladiti, toda v zasebnem sektorju apelirajo na lastnike, da bi se držali istih standardov. Nihče pa jih v to ne sili. Toda oni se tega držijo. Podobno je v Avstriji, kjer sploh nimajo predpisanih gozdarskih načrtov tako kot v Sloveniji, toda lastniki in podjetja si sami dajo izdelati načrt, ker vedo, da je načrt za dobro gospodarjenje potreben. Vsi deležniki se pač morajo prepoznati v tem načrtu, tako gozdarji, lastniki, stroka, javnost, tudi drugi uporabniki gozda, kot so kolesarji. Vsak pove svojo črko, na koncu nastane beseda in iz besed nastane stavek. Skupaj začnejo graditi načrt, ne pa od zgoraj navzdol. Pri nas se sestavi načrt in se reče: to delajte.«

Vse je preveč določeno, čeprav vemo, da so tako regije kot tudi tradicije različne. Ne nazadnje pa vsak dober gospodar najbolje ve, kaj je za njegov gozd najbolje.

»Tako je. Pri nas so te stvari dokaj nerazvite. Ne upošteva se Aarhuška konvencija, ki pravi, da morajo biti ne le lastniki, ampak vsi ljudje o dogodkih v naravi pravočasno obveščeni, pa tudi lastnina se ne spoštuje popolnoma, v smislu, da bi me kot lastnika nekdo vprašal, ali hočem to implementirati. Ni dovolj le napisati zakon. Morali bi se čim več pogovarjati, najti poti, kako te zakone uresničiti v praksi. Pri nas pa se ne znamo pogovarjati, roki za pripravo načrtov so izjemno kratki, niti ni predvidenih finančnih sredstev na primer za organiziranje delavnic z lastniki ali njihovimi zastopniki. V Nemčiji, smo slišali, kar deset dni usklajujejo cilje z deležniki za eno območje. Šele potem začnejo sestavljati načrt.«

Ta projekt vam je dal tudi veliko praktičnih izkušenj. Katere bi poudarili?

»Več različnih izkušenj smo dobili. Glede odnosov z lastniki in gospodarjenja je pomembno spoznanje, da nobeno varstvo narave in gospodarstvo ne bosta uspešni brez pravega dialoga – obojestranskega – z lastniki. Tukaj smo vzpostavili pravi odnos z lastniki, zato sem prepričan, da bo tudi uresničitev tega načrta toliko bolj uspešna. Drugo, kar smo se naučili, je, da so v Sloveniji in tudi v Prekmurju gozdarske doktrine vprašljive. Slovenska gozdarska doktrina temelji na sonaravnosti – ta pa temelji pretežno na naravni obnovi. Ker se naše okolje nenehno spreminja, saj delujejo vode, lubadarji in drugo, so posledice tega postale prevelike in jih z naravno obnovo ni mogoče več obvladovati. Marsikatero območje so prevzele invazivne vrste ali neustrezne drevesne vrste, ki so bolj prilagodljive okolju. Tretje, česar se moramo zavedati, pa je, da bomo zaradi vseh sprememb v okolju morali razmišljati, da bo slika o gozdu lahko čez petdeset let popolnoma drugačna. Ciljev ne moremo več postavljati za sto ali petsto let naprej. Upoštevati moramo tudi naravne danosti. Vreme je čedalje bolj toplo, ekstremnih zim ni več, ostaja veliko insektov, veliko poplav v Murski šumi, zaradi katerih se invazivke (tujerodne rastline, op. p.) hitreje prenašajo ..., zato sem prepričan, da nadzorovati nekaj tako, da tukaj ne bo več nobenih invazivk, ne gre. Danes enostavno ne moremo sprejemati dolgoročnih načrtov, ampak le za nekaj let. Naravi ne moremo predpisati, da bo tako tudi v prihodnje. Imamo sadni material ali pa sadimo tisto, kar pač v tistem trenutku dobimo in je mogoče v nasprotju s tem, kar si nekdo želi, da bo tam raslo. Zavedati se moramo, da je gozdarstvo veriga, ki se začne v drevesnici, urediti in uskladiti je treba službo drevesničarstva, ustrezno zakonodajo, nato je treba uskladiti še želje lastnikov, pa naravovarstvenikov. Treba pa je poskrbeti tudi za finance – tako za spodbude za sajenje kot tudi za prodajo lesa.«

Obmurski prostor je verjetno potreben dodatne obravnave na vseh področjih?

»Vsekakor vidimo, da je v tem delu v obmurskih gozdovih res ogromno problemov, tu je strokovni izziv tako za profesionalce – gozdarje, naravovarstvenike kot tudi za komunikologa, ki bo znal povezovati vseh teh tisoč lastnikov, kajti tu so parcele zelo majhne. Torej povezati bo moral ljudi med sabo, pa tudi oblast in lastnike. Sicer pa je treba priznati, da je gozdarstvo prav tu ob Muri v zadnjih letih doseglo velike uspehe, čeprav se je tudi kje kaj zaplevelilo in je nastal kakšen neustrezen gozd, ampak je bilo tudi veliko dobrega. Tudi z bobrom in vidro bo treba začeti delati. Z bobrom je treba delati že zdaj, dokler še ni množično razširjen. Ko bo, je vsega konec, takrat ga bomo težko obvladovali.«

Zdaj se še vsi veselijo njegove vrnitve v gozdove ob Muri. Verjetno pa lahko kaj hitro namesto nekaj posamičnih nastanejo množični problemi?

»Ni učinkovito, da mu pustimo pas tik ob reki Muri, ker se širi. V Avstriji imajo probleme tudi z vidrami, ki povzročajo prave pokole rib in je potok ves krvav zaradi njih. Pa je vidra zelo lepa žival, ampak je zver, klavec. Ko bo tukaj tudi bober in bo začel napadati sadovnjake in koruzne njive, bomo drugače gledali nanj. V Švici imajo primere, ko je požagal 250 dreves v sadovnjaku. Ali pa tako zajezi potok, da ljudje ne morejo do svojih hišic. Spreminja podobo krajine, in to kar močno.«

To pomeni, da bo tudi za bobra treba določiti odstrel, ga ponovno uvrstiti na jedilnik kot kulinarično posebnost, kar je že bil?

»Mogoče, prehodno. Ali bo tudi kulinarična posebnost, ne vem. Osebno nisem zagret lovec, tako da nisem za pobijanje, toda treba bi bilo omejiti njegovo razširjanje do nekega števila osebkov, potem pa presežne začeti preganjati, da se ne bodo naselili. Ne smemo pa mu zagotavljati nadpovprečno ugodnih razmer za bivanje. Kajti mi smo zdaj za bobra razvili preventivne razmere. Poleg tega pa nima naravnih sovražnikov, na primer volk ne bo šel do reke, niti ga ni, tudi medvedov nimamo. Enaka zgodba se je že zgodila v Avstriji in podobna se ta čas dogaja v Nemčiji. Najprej se naselitve bobrov vsi veselimo, ko pa jih je preveč, eksplodira problem.«

Oprostite, ampak to me spominja na begunsko problematiko: dokler jih je malo, smo vsi humanitarci in jim pomagamo, ko pa jih je veliko, so begunci kar naenkrat problem in skorajda sovražniki.

»Res je. Še zelo res. Zato, ker se problema ne rešuje pravočasno in ne pravilno. Ne rešuje se ga na kraju samem.«

Kako bi se torej moral reševati problem z bobrom zdaj, ko še ni množično razširjen?

»Mogoče bi že zdaj morali uvesti neko ustrezno lovsko politiko, kako se ga bo lovilo, ne vem, morebiti s kakšnimi pastmi ali pa da se ga prežene. Ne vem, zdaj se ga ne sme nič omejevati. Toda, ko bo enkrat eksplodiral problem, bo prepozno. Potem bo trajalo nekaj let, da ga omejimo na primerno število. Kar pa je še pomembno: zaradi tega narašča sovraštvo lastnikov gozdov do gozdarjev in naravovarstvenikov. Potem tukaj ne prihaja do sobivanja, ampak do prekletstva, ker so lastniki »nasršeni«, ker imajo že itak veliko takšnih in drugačnih omejitev – zaradi zakona o gozdovih, Nature 2000, zaradi škode po divjadi, pa ker se lahko prav vsak povsod giblje, čeprav je to zasebna lastnina.«

Tu je zanimivo vprašanje, kdo je odgovoren, če se na zaščitenem gozdnem območju podre drevo in ubije človeka.

»V naši državi je praksa, da se upošteva obligacijski zakon in je torej odgovoren lastnik. Torej: grem nabirat gobe, ubije me suho drevo, ker mora tako ostati in ga ne smejo pospraviti, kriv pa je lastnik. V Avstriji imajo prakso, da jih puščajo hoditi ob cesti, v notranjosti pa ljudje naj ne bi hodili. Po zakonu o žledu je bilo prvič določeno, da je hoja po gozdu na lastno odgovornost. Toda nesreča se lahko zgodi povsod, še bolj pa na območjih Nature 2000, kajti tam se načrtno pušča, da raste. Tudi mene bi ob inventuri skoraj ubilo drevo, ki je padlo. Pomembno je ohraniti kompromis, pa če gre za akacije ali za bobre. Natura 2000 pa tudi veliko stane – tega nihče do sedaj v Sloveniji še ni izračunal. V Sloveniji je po mojem občutku še en problem: čeprav se načne tema ali vprašanje, ni nihče prav zagret in zainteresiran za reševanje tega problema. Kakor da nihče noče, da se kaj spremeni.«

Bernarda B. Peček

Dr. Marko Kovač zagovarja kompromise in sobivanje tudi na zaščitenih gozdnih območjih.
FOTOGRAFIJA BERNARDA B. PEČEK